

Explain the measurement and application of fair value based on GASB statement no. 72

Zeynab Rostami¹, Saman Faghieh Soleimani²

¹M.A in Accounting, Lecturer in University of Applied Science and
Technology, Guilan, Iran (Corresponding Author)
Zeynab.rostami65@gmail.com

²PhD Student in Accounting, Kermanshah Branch, Islamic Azad University,
Kermanshah, Iran || Samsna233@gmail.com

Received: 2020/12/05 Accepted: 2021/02/13

Abstract

Measuring fair value and applying it has always been an important issue. With the publication of International Financial Reporting Standards (IFRS), the issue of fair value has received more attention. In Iran, the adoption of IFRS also shows the attention to the fair value approach, so much so that the importance of this issue and its dimensions have led to the recent Iranian accounting standard (Standard 42) has been assigned to this concept. In the governmental sector, however, the issue is slightly different. In 2015, the US Governmental Accounting Standards Board (GASB) issued "Statement No. 72," which measures and application of fair value. The Statement is designed to bring more clarity to areas of uncertainty—including direction on how to apply fair value when market values cannot be obtained and where management judgments are necessary. In this article, the most important aspects of this statement, especially the measurement, application and disclosure of fair value, will be discussed. The changes to current practice required by GASB Statement 72 aim to improve the consistency and comparability in how governments measure and apply fair value and disclose information about those measurements.

Keywords: Fair value, GASB, Disclosure, Measurement, Governmental sector.

تبیین اندازه‌گیری و کاربرد ارزش منصفانه بر اساس بیانیه ۷۲ هیئت استانداردهای حسابداری دولتی

زینب رستمی^۱، سامان فقیه سلیمانی^۲

^۱ کارشناسی ارشد حسابداری و مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی بندرانزلی، گیلان، ایران
Zeynab.rostami65@gmail.com (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران
Samsna233@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۹/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۵

چکیده

اندازه‌گیری ارزش منصفانه و بکارگیری آن همواره یکی از موضوعات مهم بوده است. با انتشار استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS)، موضوع ارزش منصفانه بیشتر مورد توجه قرار گرفت. در کشور ایران نیز پذیرش IFRS نشان از توجه به رویکرد ارزش منصفانه داشته، تاجایی که اهمیت این موضوع و بررسی ابعاد آن باعث شده تا اخیراً آخرین استاندارد حسابداری کشور (استاندارد ۴۲) به این مفهوم اختصاص یابد. در بخش دولتی اما، موضوع کمی تفاوت دارد. هیئت استانداردهای حسابداری دولتی آمریکا (GASB) در سال ۲۰۱۵ «بیانیه شماره ۷۲» یعنی اندازه‌گیری و کاربرد ارزش منصفانه را صادر کرد. این بیانیه برای شفاف‌سازی ابهاماتی از جمله راهنمایی نحوه استفاده از ارزش منصفانه در صورت عدم دستیابی به ارزش‌های بازار و نیز ضرورت قضاوت‌های مدیریت طراحی شد. در مقاله حاضر به اهم موارد این بیانیه بویژه اندازه‌گیری، کاربرد و افشاء ارزش منصفانه پرداخته خواهد شد. هدف نهایی این بیانیه، بهبود سازگاری و مقایسه‌پذیری نحوه اندازه‌گیری و اعمال ارزش منصفانه از سوی دولت‌ها و افشای اطلاعات مربوط به آن اندازه‌گیری‌ها است.

واژگان کلیدی: ارزش منصفانه، GASB، افشاء، اندازه‌گیری، بخش دولتی.

۱. مقدمه

ارزش منصفانه عموماً به اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌ها به قیمت معقول‌شان در شرایط فعلی بازار اطلاق می‌شود. در کشوری مانند ایالات متحده، در درجه اول اندازه‌گیری ارزش منصفانه بر سرمایه‌گذاری‌هایی اعمال می‌شود که از سوی دولت‌های ایالتی و محلی انجام گرفته است. گزارشگران مالی هنگامی که ارزش منصفانه را تعیین می‌کنند، قیمت فروش یک دارایی و یا هزینه انتقال بدهی به یک شریک بازار را از تاریخ اندازه‌گیری (تاریخ صورت‌های مالی) مشخص می‌کنند.

امروزه، استانداردهاگذاران، برتری حسابداری مبتنی بر ارزش‌های منصفانه را نسبت به حسابداری مبتنی بر بهای تمام شده تاریخی، پذیرفته‌اند و دیگر این پرسش که آیا باید از ارزش منصفانه استفاده کرد یا خیر، مطرح نمی‌شود. بلکه چگونگی استفاده از آن در کانون توجه قرار گرفته است (بارث، ۲۰۰۶).

گرچه معیارهای ارزش منصفانه به راحتی از طریق بازارهای سهام و منابع دیگر در دسترسند، اما (معیارهای مذکور) گاهی به برآورد و قضاوت حرفه‌ای نیاز دارند و به این ابهام منجر شده‌اند که چنین معیارهایی بر اساس کدام اندازه‌گیری‌های خاص انجام شده‌اند.

همان‌طور که پیش‌تر مطرح شد هئیت استانداردهای حسابداری دولتی آمریکا (GASB) در سال ۲۰۱۵ «بیانیه شماره ۷۲» یعنی اندازه‌گیری و کاربرد ارزش منصفانه را صادر کرد. این بیانیه برای شفاف‌سازی ابهامات از جمله راهنمایی نحوه استفاده از ارزش منصفانه در صورت عدم دستیابی به ارزش‌های بازار و نیز ضرورت قضاوت‌های مدیریت طراحی شد. در ادامه مقاله حاضر، پیشینه پژوهش مرتب با موضوع پژوهش بیان می‌گردد، سپس سوالاتی که در زمینه ارزش منصفانه مطرح است ارائه می‌شود و نهایتاً اندازه‌گیری، کاربرد و افشاء ارزش منصفانه بیان می‌گردد.

۲. پیشینه پژوهش

در بررسی مطالعات انجام گرفته در زمینه بکارگیری ارزش منصفانه در بخش عمومی کشور، کمتر پژوهشی یافت می‌شود. لذا در این قسمت مطالعات مرتبط در سایر بخش‌ها ارائه می‌گردد.

کرمی و بیک بشرویه (۱۳۹۶) با استفاده از روش پژوهش تئوری داده بنیاد، مدلی شامل شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و پیامدها برای پیاده‌سازی ارزش منصفانه با تأکید بر بخش اندازه‌گیری در ایران ارائه کردند. نتایج این پژوهش، نیازهای تأمین مالی و ارتباطات بین‌المللی و بخشنامه‌های مربوط به عنوان شرایط علی پیاده‌سازی را شناسایی کرده است.

طاهری و رحمانی (۱۳۹۶) نشان دادند که در شبکه بانکی ایران، بهای تمام شده تسهیلات، زبان اعتباری بانک‌ها را در مقایسه با ارزش منصفانه، بهتر پیش‌بینی می‌کند.

پاندا (۲۰۱۶) به بررسی منطق مقاومت در برابر حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه شامل انگیزه‌ها و سازوکارهای مقاومت پرداخته است. نتایج پژوهش مبین آن است که هرگاه حسابداری ارزش منصفانه به صورت دستور برای تهیه صورت‌های مالی به کار گرفته شود، پذیرش و رعایت آن ظاهری و صوری خواهد بود.

همچنین طبق پژوهش سوئیت و همکاران (۲۰۱۸) عواملی همچون ضرورت افشای اطلاعات بیشتر، آموزش افراد درگیر در فرایند گزارشگری مالی، تأثیر پذیرش استاندارد جدید بر سود حسابداری، تصمیم‌های اتخاذ شده از سود رقبا در زمینه پذیرش و رعایت استانداردهای جدید، از عوامل به تعویق افتادن استفاده از ارزش‌های منصفانه شناخته شده است.

۳. سوالات مطروحه

الف- چرا GASB اصلاحاتی را برای ارزش منصفانه در حسابداری ایجاد کرده است؟
GASB در بیانیه شماره ۲۵ تحت عنوان «گزارش‌گری مالی در طرح‌های مزایای بازنشستگی و افشای یادداشت‌ها در برنامه‌های مشارکت» به سال ۱۹۹۶ در مورد ارزش منصفانه راهنمایی کرده است. راهنمایی اصلی GASB پیرامون ارزش منصفانه را می‌توان در بیانیه شماره ۳۱ تحت عنوان «گزارشگری حسابداری و مالی در برخی سرمایه‌گذاری‌های خاص و منابع سرمایه‌گذاری خارجی» که در سال بعد اعلام شد، یافت.

از آن زمان، ذینفعان از هیئت مذکور درخواست راهنمایی بیشتری در مسائل عملی دارند. به عنوان نمونه ذینفعان پرسیده‌اند که آیا ارزش منصفانه باید قیمت خروجی (آنچه دولت از فروش دارایی به دست می‌آورد) و مخالف با قیمت ورودی (آنچه دولت برای خرید دارایی می‌پردازد) باشد یا خیر. البته سوالات دیگری هم مانند نحوه کار ارزش منصفانه در بستر شرکای بازار و همچنین سوال پیرامون کاربرد ارزش منصفانه در برخی سرمایه‌گذاری‌ها خاص نظیر صندوق‌های سرمایه‌گذاری تأمینی (پوششی) یا سهام خصوصی مطرح است. بنا بر چنین سوالات و نگرانی‌هایی، GASB راهنمایی به روز شده ارزش منصفانه را به طور مکرر پیگیری می‌نماید.

بیانیه ۷۲ GASB تغییر اعمال فعلی را ضروری می‌داند و هدفش بهبود سازگاری و مقایسه‌پذیری نحوه اندازه‌گیری و اعمال ارزش منصفانه از سوی دولت‌ها و افشای اطلاعات مربوط به آن اندازه‌گیری‌ها است. هدف از الزام دولت‌ها به ارائه اطلاعات گسترده در مورد دارایی‌ها و بدهی‌هایی که تحت ارزش منصفانه اندازه‌گیری شده‌اند، کمک به کاربران صورت‌های مالی دولتی است تا پیرامون تأثیر بالقوه آن اندازه‌گیری‌ها، تصمیم‌گیری بهتر و آگاهانه‌تری انجام دهند.

ب- تعریف دقیق ارزش منصفانه چیست؟

ارزش منصفانه قیمتی است که برای فروش دارایی دریافت می‌شود یا برای انتقال بدهی در یک معامله منظم بین شرکای بازاری در تاریخ اندازه‌گیری پرداخت می‌شود. تغییر چشمگیر در این تعریف، تمرکز بر قیمت فروش دارایی یا انتقال بدهی است و نه مبادله. اما تعریف جدید تأکید می‌کند که ارزش منصفانه قیمت خروج است، حال آنکه تعریف موجود معلوم نمی‌کند که آیا ارزش منصفانه قیمت فروشنده یا قیمت خریدار است. این بیانیه کاربرد گزارشگری ارزش منصفانه را به قسمت اعظم سرمایه‌گذاری‌ها بسط می‌دهد و سرمایه‌گذاری را اوراق بهادار یا دارایی دیگری می‌داند که دولت در درجه اول به منظور درآمد یا سود ننگه می‌دارد. به علاوه ظرفیت خدمات موجود اوراق بهادار یا دیگر دارایی‌ها صرفاً بر اساس توانایی‌شان در نقدآوری (تولید وجوه نقد) یا فروش جهت نقدینگی است.

ج- سایر مفاد اصلی بیانیه ۷۲ کدامند؟

بیانیه ۷۲، نحوه تعریف و اندازه‌گیری ارزش منصفانه (اندازه‌گیری)، دارایی و بدهی‌های اندازه‌گیری شده تحت ارزش منصفانه (کاربرد) و اطلاعات ارزش منصفانه گزارش شده در یادداشت‌های صورت‌های مالی (افشاء) را تشریح می‌نماید.

۴. اندازه‌گیری، کاربرد و افشاء ارزش منصفانه

بیانیه مذکور از دولت‌ها می‌خواهد ارزش منصفانه را به روشی اندازه بگیرند که مطابق با یکی از سه رویکرد زیر باشد: رویکرد بازار، رویکرد هزینه و رویکرد درآمد. رویکرد بازار برای اندازه‌گیری ارزش منصفانه از قیمت‌ها و اطلاعات مربوط به بازار برای تعیین اندازه‌گیری استفاده می‌کند. رویکرد هزینه منعکس کننده مبلغی است که برای جایگزینی دارایی و ظرفیت خدماتش نیاز است. رویکرد درآمد، مبالغ آتی نظیر جریان‌های نقدینگی را به یک مقدار واحد و فعلی تبدیل می‌کند.

اندازه‌گیری ارزش منصفانه از دولت می‌خواهد اطلاعات ورودی‌ها- را پیرامون دارایی یا بدهی‌هایی که اندازه‌گیری می‌کند، گردآوری کند. در بیانیه ۷۲ از سلسله مراتب ارزش منصفانه استفاده شده است. سلسله مراتب سه سطح ورودی را بر اساس عینیت و قابلیت اطمینان اطلاعات تمیز می‌دهد:

- سطح ۱ قیمت‌های اعلامی (مزنه قیمت) دارایی‌ها یا بدهی‌ها در بازار فعال است که با آنچه از سوی دولت اندازه‌گیری می‌شود، یکسان است.
- سطح ۲ ورودی‌هایی هستند که برای دارایی‌ها یا بدهی‌های مشابه قابل مشاهده‌اند.

■ سطح ۳ ورودی‌های غیرقابل مشاهده‌اند. مثلاً تصور مدیریت از نرخ پیش فرض در میان رهن‌های پایه اوراق بهادار تضمینی.

از طرف دیگر همانطور که قبلاً اشاره شد، بیانیه ۷۲ ایجاب می‌کند که بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها در ارزش منصفانه اندازه‌گیری شوند. استثناهای خاص مساله فوق-نظیر سرمایه‌گذاری در منابع خارجی و سرمایه-گذاری‌های بازار پول- ادامه خواهد یافت.

چنانچه یک دولت در نهادهای خاصی، سرمایه‌گذاری داشته باشد که بعضاً به عنوان سرمایه‌گذاری‌های جایگزین نیز شناخته می‌شود و در چنین سرمایه‌گذاری‌هایی، خالص ارزش دارایی (NAV) را محاسبه می‌کند و در واقع سرمایه‌گذاری ارزش منصفانه قابل تعیین شدن نداشته باشد، دولت مذکور مجاز به گزارش ارزش منصفانه آن سرمایه‌گذاری‌ها براساس NAV در هر سهم (یا معادل آن) خواهد بود.

این بیانیه همچنین نحوه ارزش‌گذاری دولت‌ها بر دارایی‌های سرمایه‌ای اهدایی، آثار هنری و گنجینه‌های تاریخی اهدایی و دارایی‌های سرمایه‌ای اخذشده در ترتیبات امتیاز خدمات را تغییر داده است. طبق این بیانیه، چنین دارایی‌هایی با ارزش تملیک، با قیمتی که برای تملک یک دارایی از طریق خدمات معادل در معاملات منظم بازار در تاریخ تملیک پرداخت می‌شود اندازه‌گیری می‌شوند و نه با ارزش منصفانه. ارزش تملیک یک قیمت ورودی است، حال آنکه ارزش منصفانه همان‌طور که قبلاً ذکر شد، قیمتی خروجی است.

نهایتاً آنکه در خصوص افشاء، الزامات جدید افشاء به بازتاب برخی مفاد مهم می‌پردازد که در بیانیه مذکور معرفی شده است. چنین افشاهایی نیازمند بحث پیرامون اندازه‌گیری ارزش منصفانه، سطح ورودی‌های مورد استفاده در اندازه‌گیری‌ها و نیز بحث پیرامون روش‌های ارزیابی به کار رفته است.

برای دولت‌هایی که سرمایه‌گذاری‌های جایگزین‌شان را بر اساس NAV در هر سهم (یا معادل آن) گزارش می‌دهند، افشاهای ضروری وجود دارد که شفافیت بیشتری ایجاد خواهد کرد. این افشاها ارزش منصفانه هر یک از این سرمایه‌گذاری‌ها را شناسایی می‌کند و به راهبردهای چشمگیر سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران و نیز عواملی می‌پردازد که می‌توانند نقدینگی سرمایه‌گذاری‌ها را تحت تأثیر قرار دهند.

۵. نتیجه‌گیری

بکارگیری ارزش منصفانه نیازمند شناخت عمیق از این رویکرد و همچنین شناخت محیط مربوطه است. بیانیه ۷۲ هیئت استانداردهای حسابداری دولتی، چارچوب و راهنمایی را در بخش دولتی برای این موضوع فراهم نموده است تا دولت‌ها در راستای شفافیت بیشتر و ایفای مسئولیت پاسخگویی گام بردارند. در کشور ایران استفاده از این رویکرد در شرکت‌های حاضر در بازار سرمایه و محیط حسابداری مالی، به تازگی و با انتشار استاندارد ۴۲ کلید خورده است. گرچه که قبل از آن نیز شرکت‌های پذیرفته شده در

بازار سرمایه با سرمایه ثبت شده بالا مکلف به ارائه مجموعه صورت مالی سالانه بر اساس استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی شده بودند و این نقطه آغازی بود بر شناخت عمیق‌تر مفاهیم ارزش منصفانه در ایران. لیکن با توجه به نوپا بودن این مفهوم در کشور ایران، هنوز بحث‌های جدی در خصوص استفاده از این رویکرد در بخش دولتی به چشم نمی‌خورد. استفاده از این رویکرد در بخش دولتی کشور نیازمند ابتدا ارائه صورت‌های مالی دولتی مانند آن چیزی که تحت عنوان گزارش جامع مالی سالیانه در ایالات متحده ارائه می‌شود است تا دولت مسئولیت پاسخگویی خود را هرچه بهتر ایفا نماید و سپس مطالبه مناسب استفاده کنندگان از صورت‌های مالی دولتی به جهت شفافیت مالی دولت. پژوهش‌های آتی می‌تواند در راستای تبیین دیدگاه خبرگان حسابداری بخش عمومی به‌منظور پیاده‌سازی رویکرد ارزش منصفانه برای اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌های دولتی در کشور صورت پذیرد.

منابع

- طاهری، ماندانا؛ رحمانی، علی. (۱۳۹۶). بهای تمام شده یا ارزش منصفانه تسهیلات، کدام یک بر زیان اعتباری شبکه بانکی ایران مؤثرتر است. پژوهش‌های پولی و بانکی، ۱۰(۳۳)، ۴۸۱-۵۰۸.
- کرمی، غلامرضا؛ بیک‌بشروی، سلمان. (۱۳۹۶). تدوین مدل پیاده‌سازی نظام ارزش‌های منصفانه در ایران با تأکید بر اندازه‌گیری. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۴(۴)، ۵۷۳-۵۹۶.
- Barth, M. (2006). Including estimates of the future in today's financial statements. *Accounting Horizons*, 20(3), 271-285.
- Governmental Accounting Standards Board. (2015). GASB Statement No. 72, Fair Value Measurement and Application. Available at: gasb.org.
- Pandya, A. (2016). Resistance to IFRS 13 - initial insights (Doctoral dissertation).
- Swait, N., Patel, A. & Maroun, W. (2018). Exploring the decision to adopt International Financial Reporting Standards early: The case of International Financial Reporting Standards 13. *Journal of Economic and Financial Sciences*, 11(1), 1-12.